

ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΚΛΕΦΤΑΙΣ

ΚΑΤΑ ΤΑ ΔΗΜΩΔΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑ ΔΣΜΑΤΑ *

Οἱ Βούλγαροι, ὡς οἱ ἐμόφυλοι αὐτῶν Σέρβοι, ἔχουσιν ἀφθονίαν δημοτικῶν ᾠσμάτων, πιστῶς ἀπεικονιζόντων τὰ ἦθη καὶ τὰς δεξασίας αὐτῶν καὶ τὰ ἰδιάζοντα εἰς τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρά των αἰσθήματα. Πλήν τοῦ ᾠσματος τοῦ Ὁρφέως, τοῦ ἐκ πολλῶν μυριάδων στίχων ἀποτελουμένου βουλγαρικοῦ ἔπους, οὗ τρανῶς κατεδείχθη ἐπ' ἐσχάτων ἡ νοθεία, πλουσία εἶναι ἢ ποιητικῇ συγκομιδῇ, ἣν ἀπὸ τοῦ ᾠσματος Βουλγάρων χωρικῶν συνεκόμεσαν καὶ ἄλλοι ἐρευνηταί, μέγιστα δὲ ὁ Βεσσονῶρ, οἱ ἀδελφοὶ Μιλαδίνωφ καὶ ὁ Γάλλος Αὐγουστος Δελζώ.

Τὰ περιεργάζεσθαι τῶν ᾠσμάτων τούτων εἶναι τὰ περὶ τῶν χαϊδούτων, ἦτοι τῶν Βουλγάρων κλεφτῶν. Οὐχ ὀρθῶς διὰ τὴν ποιητικὴν ἀξίαν αὐτῶν, διότι παντελῶς σχεδὸν στεροῦνται τοῦ ἀρρήτου ἐκείνου γοήτρου, ὅπερ ἀποπνέει ἡ δημώδης ποίησις παντός ἔθνους, καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ὀρεσιβίων ληστῶν τοῦ Ταύρου, τῶν ἀγρίων Κούρδων. Ἀλλ' ἂν καὶ δὲν ἔχουσι τὴν δύναμιν, τὴν γοργότητα καὶ τὴν δραματικὴν κατασκευὴν των ἑλληνικῶν κλεφτικῶν ᾠσμάτων ἢ τὴν ἐπικὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν σερβικῶν, ἀλλ' ὅμως τὰ βουλγαρικὰ ᾠσματα ἀπὸ ἄλλης ἐπόψεως ἐξεταζόμενά εἰσιν ἀξία πολλῆς προσοχῆς. Ὁ μὲν ἀναζητῶν ἐν τοῖς δημοτικοῖς ᾠμασι τὴν ἀφελῇ καὶ ἄδολον ποιητικὴν ἐμπνευσιν τοῦ λαοῦ περιφρονεῖ, ὡς εἰκός, τὰ χυδαῖα καὶ ἀχάρिता ἐκεῖνα κατασκευάσματα βαρβάρου μούσης, ἀλλ' ὁ ἐθνογράφος ἀνευρίσκει ἐν αὐτοῖς πολύτιμα τῶν μελετῶν αὐτοῦ βοηθήματα· διότι ἀποκαλύπτοντα ἐν εἰδεχθεῖ γυμνότητι τὰ αἰσθήματα τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ καὶ ἀφηγούμενα μετ' ἀκριβείας χρονογράφου τὰ κατορθώματα βουλγάρων ἡρώων παρέχουσιν εἰκόνα ἀψευδῇ τοῦ καθόλου χαρακτῆρος τοῦ ἔθνους, ὅπερ ἡ φορὰ τῶν περιστάσεων ἀνέδειξε πρωταγωνιστοῦν ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου.

Ὁ Χαϊδούτ, ὁ ἥρωας, ὃν τιμᾷ καὶ ὕμνει ὁ βουλγαρικὸς λαός, εἶναι ὁ

*) Ἐδημοσιεύθη ἐν Ἐστίᾳ 1885, τ. Κ' σ. 755—8.

έντελέστατος τύπος Βουλγάρου. Συνενών ἐν ἑαυτῷ πάσας τὰς ἀρετὰς καὶ πάντα τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἔθνους του προβάλλεται ὡς λαμπρὸν ὑπόδειγμα πρὸς μίμησιν εἰς τοὺς νέους Βουλγάρους, οἵτινες μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀκροῶνται ψαλλόμενα τὰ ἐκθειάζοντα τὰς πράξεις αὐτοῦ *πγέσνι* ἢ ὡς τὰ ἀποκαλοῦσιν οἱ συλλογεῖς *ναρόδνι βολγάρσκι πγέσνι*, τὰ ἐθνικὰ βουλγαρικὰ ἄσματα.

Ρῶσός τις συγγραφεύς, ὁ Πυπίν, ἐν τῇ *Ἱστορίᾳ τῶν σλαβικῶν γραμμάτων*, πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ τὴν ὁμοιότητα τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Σέρβων Χαϊδούκων. Εἰ καὶ ἐν ἑκατέρᾳ χώρᾳ, λέγει, αὐτοτελῶς καὶ ἀσχέτως πρὸς ἄλληλα ἐποιήθησαν τὰ περὶ τῶν *Χαϊδούκων* ἄσματα, ὅμως κατ' οὐσίαν εἶναι ὅμοια. Καὶ ἐν Βουλγαρίᾳ, ὡς καὶ ἐν Σερβίᾳ, αἱ καταπιέσεις τῶν Τούρκων δυναστῶν μεταβάλλουσιν εἰς *χαϊδοῦκον* τὸν εἰρηνικὸν ἀγρότην.

Ἀλλὰ μόνον ὁ ἐξ ἀκράτου φιλοβουλγαρισμοῦ τυφλούμενος ἀδυνατεῖ νὰ διακρίνῃ τὴν μεγάλην διαφορὰν τῶν Σέρβων *Χαϊδούκων* ἀπὸ τῶν Βουλγάρων *Χαϊδούτων*. Τὴν διαφορὰν ταύτην ἄριστα καταδεικνύει ἐμβριθὴς παρατηρητὴς, ὁ ἐκδότης σερβικῶν καὶ βουλγαρικῶν δημοτικῶν ἁσμάτων κ. Αὐγουστός Δοζῶν. Ἐν Ἑλλάδι ὁ Κλέφτης, λέγει, καὶ ἐν Σερβίᾳ ὁ *Οὐσκῶκ* καὶ ὁ *Χαϊδοῦκ* παρέτεινον μετ' ἀνδρείας δεινῶς κινδυνεύοντες τὴν ἀντίστασιν κατὰ τοῦ ξένου δεσπότη. Ἀλλ' ὁ Βούλγαρος *Χαϊδοῦτ*, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀφηγουμένων τὰ κατορθώματα τῶν δημοτικῶν ἁσμάτων, εἶναι πρόστυχος καὶ ἄγριος φονεὺς, ἀνάνδρος ληστὴς πρὸς τὸν συγκρινόμενον ὁ *Μπαλκάν τσελεπίης*. ὁ Τούρκος ληστὴς τοῦ Αἱμοῦ κατὰ τὴν παρατήρησιν Ἀγγλοτίνος συγγραφέως φαίνεται ἥρωος ἐκτετακτότερος. Ὁ *Χαϊδοῦτ* ἐνεδρεύει ἐν ταῖς δημοσίαις ὁδοῖς, ὅπως ἀρπάσῃ τὰς χρηματοπομπίας τῶν Τούρκων, χωρὶς βεβαίως νὰ ὀρμᾶται εἰς τοῦτο ἐξ αὐθιμήματος φιλοπατρίας· μόνον καὶ κύριον σκοπὸν ἔχει τὸ λάφυρον, εὐδαμοῦ δὲ τῶν ἁσμάτων ὑποδηλεῖται καὶ πόρρωθεν μῖσος πρὸς τοὺς Τούρκους. Ἡ διαφορὰ τοῦ φρονήματος εἶναι προδηλοτάτη ἐν τῇ βουλγαρικῇ μιμῇ συντόμου καὶ καλοῦ σερβικοῦ ἁσματος. μετατραπέντος ἐν τῇ βουλγαρικῇ εἰς ἀφήγησιν ληστρικῶν βιαιοπραγιῶν. Ὁ ἀνδρεῖος Μάρκος γεωργεῖ τοὺς ἀγρούς του, πρὸς ἐνδειξιν καταφρονήσεως τῶν Γενιτσάρων, ἀλλ' ὁ Βούλγαρος Τατουντισος, ἀφ' οὗ ὑπέικων εἰς τὰς προτροπὰς τῆς μητρὸς γίνεται καὶ οὗτος γεωργός, ἐνεδρεύει εἰτα ἐν τῷ ἀγρῷ, ὅπως ἀπογυμνώσῃ τοὺς ἐδοιπόρους. Ὁ *Χαϊδοῦτ* ἐναδρύνεται διὰ τοὺς φόβους, οὓς διέπραξεν, ἐγκαυχώμενος ὅτι «ἔκαμε χῆρες καὶ ὀρφανά», ἐν ᾧ ὁ Ἕλλην κλέφτης καυχᾶται, ὅτι

Ἔκαμε Τούρκας ὀρφανές, ἔκαμε Τούρκας χῆρες.

«Ἀλλ' ὁποῖα ἡ διαφορὰ τῶν βουλγαρικῶν καυχήσεων, ἀπὸ τῶν ὑπερηφάνων τούτων λόγων τοῦ Ἑλλήνου :

Ἐγὼ ραγιαῖς θέν γένουμαι, Τούρκους θέν προσκυνᾶω !

ἢ ἀπὸ τῶν γενναίων λόγων τοῦ ἀδαμάστου κλέφτου Στέργιου:

Ὅσο χιονίζουν τὰ βουνὰ Τούρκους δὲν προσκυνοῦμε,
 ἔς τὰς χώραις σκλάβοι κατοικοῦν, ἔς τοὺς κάμπους μὲ τοὺς Τούρκους.
 Χώραις, λαγκάδια καὶ ἐρημιαίς ἔχουν τὰ παλληκάρια,
 παρὰ μὲ Τούρκους, μὲ θεριὰ καλύτερα νὰ ζοῦμε!

«Εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι, ὅπως εὐδοκιμήσωσι τοιαῦτα αἰσθήματα, ἀπαι-
 τεῖται νὰ ὑποδοθῇ καὶ ἡ φύσις τῆς χώρας. Οἱ γενναῖοι ἄνδρες καταφεύγου-
 σιν εἰς μεθόριους χώρας ἢ εἰς δύσβατα ὄρη καὶ ἐκεῖθεν ὀρμώμενοι ἐπιπί-
 πτουν κατὰ τῶν πεδιάδων, ὅπου οἱ σκλάβοι προσκυνοῦν τοὺς Τούρκους, ὡς
 λέγει τὸ ἐλληνικὸν ᾄσμα. Ἄλλ' ὁ Αἶμος καὶ ἡ Ροδόπη οὐδαμῶς ὑπολείπον-
 ται κατὰ τοῦτο τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Ὀλύμπου, καὶ ἦσαν ἐπίσης πρόσφοροι
 εἰς τοιοῦτους ἀγῶνας· ἀνδ' ὁ διατρέχων τὸ εὐάλωτον Σοῦλι θαυμάζει τὸ
 ἡρώϊκόν θάρρος τῶν εὐκρίθμων προμάχων αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι ἐπὶ μακρὸν κατόρ-
 θωσαν νὰ καταπολεμήσωσι τὸν Ἀλῆ πασᾶν, πάντες ἐπίσης θαυμάζουσι, πῶς
 ἐν τοῖς ᾄσμασιν, ἅτινα ἐποιήθησαν ἐν ταῖς κορυφαῖς τοῦ Γηραιοῦ ὄρους, τῆς
 Ρίλας καὶ τοῦ Περίν, δὲν ἀκούεται οὐδὲ ἀσθενεστάτη διαμαρτυρία κατὰ τῆς
 τουρκικῆς δεσποτείας. Μήπως αἰτία τούτου εἶναι, ὅτι οἱ Βούλγαροι, οἱ
 ὅποιοι ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἐπιμόνως ἀντιστάσαντες εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐλ-
 ληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἠσθάνοντο ὅτι εἶχον πλείονα συγγένειαν καὶ ὁμοιό-
 τητά πρὸς τὴν ἐκ τῶν τουρκομανικῶν στελετῶν ἐπίσης καταγομένην φυλὴν
 τῶν Τούρκων;

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Δοζών. Ἰδωμεν δὲ νῦν πῶς αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι περι-
 γράφουσιν εἰς τὰ ᾄσματα αὐτῶν τὸν βίον καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν Χαϊδούτων.

Οἱ Χαϊδούτοι δὲν προσβάλλουσιν ἑσοῦς προτίθενται νὰ ληστεύσωσι, μό-
 νον ὅταν εἶναι ἐξησφαλισμένη ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιθέσεως, ἀλλ' ἀποτελμῶσι
 καὶ ὀλίγοι νὰ ἐπιπίπτωσι κατὰ πολυαριθμῶν ἐχθρῶν. Πρὸς τοῦτο ὅμως χρειά-
 ζεται ἰδιαιτέρα στρατηγικὴ τέχνη. Τὸ ἐπόμενον δημοτικὸν ᾄσμα διηγεῖται
 τοιοῦτο ἡρώϊκόν κατόρθωμα ἑνὸς παλληκαριοῦ τοῦ καπετάνιου Λάλτσου.

Ἡ μωρὰ Τούρκισσα.

(Dozon ἀρ. 20.)

Ὁ Λάλτσος τοὺς συντρόφους του μαζεύει καὶ τοὺς λέει·
 «Συντρόφοι μου παρήφανοι, καὶ πρῶτα παλληκάρια,
 κρυφὸ μαντάτο μοῦ στείλαν, κρυφὴ παραγγελία,
 πῶς ἡ Κερίμα θὰ διαδῇ, ἡ ἄσπρη Τουρκοπούλα,
 μὲ πεντακόσιους Γκέγκηδες, μὲ χίλιους Ἀραπάδες.
 Ποιὸς εἶναι ἄξιος καὶ καλός, ποιὸς εἶναι παλληκάρι
 νὰ τῇ γελᾷσῃ τεχνικὰ τὴν ὀμορφὴν Κερίμα,
 πῶς τὰ γρόσσα τὰ πολλὰ, καὶ τὰ χρυσὰ γιορντάνια·
 νὰ τῆς φιλήσῃ τὸ λαιμό, νὰ πάρῃ τὰ γιορντάνια·»

Ὅλοι τοὺς ἐφοβήθησαν, καναὶς δὲν ἀποκρίθη,
 μόν' ὁ λεβέντης Δημητάρ, ἐκαῖνος δὲ φοβήθη.

ΔΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ Α'.

«Γιὰ κάτσε χάμου, Δημητάρ, 'ς τὸ νοῦ σου μὴν τὸ βάνης,
τ' εἶν' ἡ Κερίμα ἔξυπνη, καὶ δὲν θὰ τὴ γελᾷς,
καὶ θὰ σὲ κάμῃ νὰ χαθῇς, κρέμα 'ς τὴ λεβεντιά σου!»

Ὁ Δημητάρ δὲ μίλησε, δὲν ἀνοίξε τὸ στόμα.

Ντύνεται καὶ στολίζεται καὶ πᾶσι νάν τὴν εὖρη.

Ἀπὸ μακριὰ τὴν χαιρετᾷ καὶ ἀπὸ κοντὰ τῆς λέει.

«Κερίμα μου περήφανη, ὁμορφὴ Τουρκοπούλα,

ἐγὼ γιὰ σένα χάνομαι, τὸ νοῦ μου τὸν ἐπῆρες·

γιὰ διώξε τοὺς ἀνθρώπους σου, γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ δυὸ λόγια».

Κ' ἐκαίνη ἐγελάστηκε, διώχνει τοὺς Ἀρβανίτες,

καὶ ἔφησε τὸ Δημητάρ νὰ μὴ 'ς τὸν ἀραμπῆ της.

«Κερίμα μου, ἀγάπη μου, γιὰ σῆκω τὸ κεφάλι,

νὰ σὲ φιλήσω 'ς τὸ λαιμό καὶ 'ς τὰ χρυσὰ γιορντάνια.»

Κ' ἐκαίνη ἡ ἀσυλλόγιστη σηκώνει τὸ κεφάλι,

καὶ ὁ Δημητάρ τῆς τὸ κοψὲ καὶ παίρνει τὰ γιορντάνια,

παίρνει τὰ ρούχα τὰ χρυσὰ καὶ πᾶσι 'ς τὸν καπετάνιο,

καὶ τοῦ ρηῖς 'ς τὰ πόδια τοῦ τῆς Τούρκας τὸ κεφάλι.

Τὰ καλληκάρια κοίταξαν, καὶ ὁ νοῦς των δὲν τὸ χῶρει

πῶς γέλασεν ὁ Δημητάρ τὴν ἄσπρη Τουρκοπούλα.

Ὁ ἀποκεφαλίζων τὴν Τούρκισσαν, διὰ ν' ἀρπάσῃ τὰ χρυσὰ περιδέρατα αὐτῆς, δὲν εἶναι ἡπιώτερος πρὸς τὰς συμφορὰς καὶ γνωρίμους γυναῖκας.

Ὁ ὑπηρέτης, γενόμενος Χαϊδούτ, σπρώχνει τὴν ἀποκλύνῃ δι' αἵματος τὰς πρὸς αὐτὸν ὕδρεις τῆς ἀγερώχου δεσποίνης. Οὕτω μαλάσσεται ἡ καρδιά του ἐκ πλουσίων λούτρων, ἀπ' οὗ ἄλλως δὲν εἴνοι νὰ μνηθῇ τὸ παράδειγμα τῶν κτηνῶν ἄλλων ἐθνῶν, οἵτινες δὲν λαμβάνουσι τὰ λύτρα, ὅταν δὲν δύναται νὰ ἀποδώσωσι τὸν αἰχμάλωτον. Ὁ Βουλγάρος Χαϊδούτ καὶ τὰ λύτρα κρατεῖ καὶ τὸν αἰχμάλωτον φονεύει. Οὕτω πράττει ὁ Στογιάν, ὁ καὶ ἐξοχὴν ἦρως τῶν βουλγαρικῶν ἁσμάτων.

Ὁ Στογιάν καὶ ἡ Νεδέλια.

(Dozon ἀρ. 21).

Ἀφόντας στάθῃ τὸ χωριὸ κλέπτεις δὲν τὸ πατήσαν·

καὶ τώρα ἔδωκαν βουλὴ νὰ μποῦν νὰ τὸ πατήσουν.

Σ τὴ μέση στένουν φλόμπουρε καὶ τὸ χορὸ ἀρχίζουν,

καὶ γύριζαν καὶ κοίταζαν κάθε χωριατοπούλα,

νὰ βροῦν τὴν κόρη τοῦ παπᾶ τὴν ὁμορφὴ Νεδέλια.

Κανέννας δὲν τὴ γνῶρισε, κανέννας δὲν τὴν ἤδρε,

μόν' ὁ Στογιάν τὴ γνῶρισε τὸ ἄξιο καλληκάρι.

Τὴν ἀρπαξε, τὴν ἔσυρε ψηλὰ 'ς τὰ κορφοδοῦνια,

ποῦ εἶχαν οἱ κλέφταις μάζωξη, ποῦ εἶχαν κρυφὸ λημέρι.

ποῦ εἶχαν ἀρνὰ καὶ φέανα, κριάρια σουδλισμένα,

ὅπου εἶχαν καὶ γλυκὸ κρασί ἀπὸ τὸ μοναστήρι,

ὅπου εἶχαν καὶ τὴν Νεδελιώ νὰ τοὺς κερνᾷ νὰ πίνουν.

Ὅλους κερνάει τὸ κρασί ἔξαίτω τὸ ποτήρι,

καὶ τὸ ποτήρι τοῦ Στογιάν δὲν τοῦ ἀπογοιμίζει·

μόν' ἀπ' τὰ δάκρυα τὰ πολλὰ γεμίζει τὸ ποτήρι.

Γυρίζει τότες ὁ Στογιάν καὶ λέει τῆς Νεδελίας.

«Πῆς μου, θυμάσαι, Νεδελιό, σάν ἤμουν ψυχολιός σας,
ἐποὺ ἀρρώστησα βαριά, βαριά γιὰ νὰ πεθάνω,
λίγο νερό σοῦ ζήτησα καὶ σὺ δὲν καταδέχτης,
μόν' μοῦ δωκας γαλακτισμὰ ἀπὸ τὸ ζύμωμά σου,
λίγο ψωμί σοῦ ζήτησα καὶ σὺ σάν μὴν εἶχες,
ἀπ' τὸ καρδέλι ἔξυσες καὶ μοῦ δωσες λιγόνκι ;
Νὰ κόψω τὸ κεφάλι σου, τὸν ἄσπρο τὸν λαϊμό σου,
σάν τὸ ἀρνὶ τοῦ Ἁγ Γεωργίου, σάν κόττα τοῦ Γενάρη ;»
Καὶ λέει ἡ κόρη τοῦ παπᾶ, ἡ ὁμορφὴ Νεδελιὰ·
«Ἄν ἔφταιξα, ἀδερφοῦλή μου, καὶ σὺ συμπάθησέ με.»
Καὶ ὁ Στογιάν σάν τ' ἀκουσε βαριά τοῦ κακοζάνη
καὶ τὸ σπαθὶ τοῦ τραύηξε, τῆς κόβει τὸ κεφάλι.
Κ' εἶκαι ἐποὺ τῆς τὸ κοδὲ ἐφώνηξε ἡ Νεδελιὰ·
φιλήν φωνίτααν ἔσυρε, ὅσο κι' ἂν ἤμποροῦσε.
Ἄκουν τὰ δάση καὶ θρηνοῦν, κ' οἱ κῆρποι ἀναστεναῖζουν.
Καὶ νὰ σου καὶ κατὰφθοσαν ἡ ἐξαγορά τῆς κόρης.
Ξεφόρτωσε τὴν ἐξαγορά, φορτῶναι τὸ κεφάλι,
καὶ στέλναι ἔς τὸν πατέρα τῆς τῆς κόρης τὸ κεφάλι.

Ἄλλ' οὐδὲ πρὸς τὴν ἰδίαν σύζυγον φέρεται φιλάνθρωπότερον ὁ Χαϊδούτ.
Πολλὰ ἄσματα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ περιγράφουσι τὴν τρυφεράν τῶν συζύ-
γων ἀγάπην, ἀφηγοῦνται περιπαθῶς τὴν ἐκείνων τοῦ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀπο-
δημοδόντος ἢ αἰχμαλώτου ἀνδρός, τὴν αἰχμαλωτὴν ἀναγνώρισιν ἢ τὴν ἀρ-
παγὴν τῆς συζύγου ὑπ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἀναγνώρισιν.
μὴ κάποιον ἄλλον τὴν βλοσυρὴν ἢ καλὴν τὴν σταυρανώνον.

Ὁ σύζυγος ἀρπάζει τὴν καλὴν τοῦ μᾶς· παλλητρίδας ἐπαναδλέπευσαν αὐ-
τόν, καὶ ταχὺς ὥς ὁ ἄνεμος τὸν φέρει πρὸς ἐκείνην ὁ ἵππος τοῦ μακρὰν τῶν
διωκόντων. Πάντῃ διάφορος εἶναι ἡ λύσις τῶν τοιούτων δραμάτων ἐν τῇ βουλ-
γαρικῇ ποιήσει. Οὕτως ὁ Κόγιος, θέλων νὰ γίνῃ ληστής διὰ νὰ συνάξῃ λά-
φυρα ἢ νὰ σκοτωθῇ, λέγει πρὸς τὴν σύζυγόν του Στάναν νὰ τὸν ἀναμένῃ
ἐπὶ ἐννέα ἔτη. Ἄν δὲν ἔλθῃ ἕως τότε, εἶναι ἐλευθέρα νὰ νυμφευθῇ ἄλλον.
Παρήλθον ἐννέα ἔτη καὶ εἰς μὴν· ὁ Κόγιος δὲν ἐπανήρχετο. Πολλοὶ γαμ-
δροὶ ἐζήτουν τὴν Στάναν, ἀλλ' ἐκείνη δὲν ἤθελε νὰ νυμφευθῇ φοβουμένη
τὸν πρῶτον ἄνδρα, ἂν καὶ παρήλθεν ἡ ὑπ' αὐτοῦ ταχθεῖσα προθεσμία. Ἄλλ' ἔ-
πρεσδύτερος ἀδελφός τῆς τὴν ἀναγκάζει νὰ νυμφευθῇ. Ἄλλ' ὅμως μίαν
νύκτα κρούει τὴν θύραν ὁ πρῶτος σύζυγος· ἡ Στάναν ἦτο μόνη ἐν τῇ οἰκίᾳ,
ἀνοίγει προθύμως τὴν θύραν καὶ εἰσέρχεται ὁ Κόγιος μετὰ τὰ παλληκάρια του.

—«Στάναν καλὴ, Στάναν ἀκριδὴ, θέλεις νὰ μᾶς φιλέῃς,
νὰ μᾶς κερνᾷς γλυκὸ κρασί, νὰ φέγγῃς μὲ λαμπάδα ;»
Κ' ἡ Στάναν τ' ἀποκρίθηκε τοῦ Κόγιου καὶ τοῦ λέγει,
«Κόγιος καλὲ, Κόγιος ἀκριδὲ, ἐγὼ νὰ σὰς φιλέψω,
νὰ σὰς κερνώ γλυκὸ κρασί νὰ φέγγω μὲ λαμπάδα».
Κι' αὐτὸς τῇ Στάναν ἐγδυσας, τὴν ἀλειψε μὲ πῖσσα,
καὶ ὕστερα τὴν ἀναψε, νὰ φέγγῃ σάν λαμπάδα.

Τρεις μέρες τρώγαν κ' έπιναν, τρεις μέρες και τρεις νύκτες
κ' ή Στάνα τό τραπέζι τους φωτίζε σάν λαμπάδα.

(Dozon άρ. 35).

"Αν δέν υπήρχεν ό Νέρων, ό Βούλγαρος Στογιάν θά είχεν άμέριστον
τήν δόξαν τής φοβεράς έπινόας τών άνθρωπίνων λαμπάδων. 'Η :σιαύτη
άποτρόπαιος κακουργία, ήτις είς πάντα άνθρωπον έμποιεί φρίκην, περιγρά-
φεται ξηρώς και άπαθώς υπό του άσματος, διότι φόνος συζύγου ούδέν έχει
τό άπάδον πρός τήν βουλγαρικήν ήθικήν. 'Η γυνή δέν είναι ή σύντροφος
του βίου, αλλά πράγμα, επέχουσα θέσιν υποζυγίου, και υποζυγίου έργα
ένίοτε ποιεύσα. 'Ιδού ώς έν παραδείγματι πώς μία σύζυγος άπαριθμεί τά
υπό του άνδρός της έπιδαλλόμενα αὐτῇ καθημερινά έργα.

"Όταν ξυπνήσῃ τό πρωί και πάει 'ς τό χωράφι
δέν παίρνει 'ς τό ταξάρι του ψωμί νά φάῃ τό γιόμα,
μόν' παραγγέλνει έτοιμο μαγέρεμα νά του χω,
νά παίρνῃ τό μαγέρεμα και νά του τό πηγαίνῃ.
Και όταν τό μαγέρεμα του πάῃ 'ς τό χωράφι,
ξεξεύγει τό ένα βόϊδι του και 'ς τό χωράφι βάνει,
μέ τή βουκέντρα μέ κεντῶ, τό χωράφι.
'Από τό γιόμα ως τό κιντί ¹⁾ πάλι πάλι τό ζευγάρι.
και ύστερ' από τό κιντί πάλι πάλι τό χωράφι.
νά μαγαζέῃ τό φαί, τό χωράφι.

(Dozon άρ. 35)

"Αν δέ άναγκασθῇ νά κόμῃ έλεγχο μεταξυ τής γυναικός του και ένός
των κτηνών του στάδλου του, ό άνήρ θά προτιμήσῃ τό κτήνος, ως ό Τοδωρ
του έπομένου δημοτικοῦ άσματος.

•Ο Τοδωρ και ό μαῦρός του

(Dozon άρ. 55).

«Μητέρα μ', έπιασε φωτιά 'ς τό Σλίδνου τό παζάρι
και καίγονται τά μαγαζιά και του Τοδωρ τό σπίτι».
Τό σπίτι του καιγόντανε και ό Τοδωρ τό βλέπει.
Τό βλέπει, συφοριάζεται, δέν ξέρει τί νά κόμῃ
άν έμπῃ μέσα 'ς τή φωτιά σάν τί νά πρωτοβάλλῃ;
νά βγάλλῃ τή γυναίκα του μέ τά μικρά παιδιά του;
μά νά καῇ ό μαῦρος του μέ τή χρυσή τή σέλλα;
Κ' ή μάϊνα του τόν έλεγε, κρυφά του κουθεντιάζε:
«Σῦρε και βγάλε τ' άλογο μέ τή χρυσή τή σέλλα,
γιατ' ένα τέτοιο άλογο δύσκολο θά ξαναῦρῃς.
μά κι' αν καῇ ή γυναίκα σου μέ τά μικρά παιδιά σου,
θά πάρῃς όμορφότερη, κι' άλλα παιδιά θά κόμῃς.
Τ' άλογα δίνουν ακριβά, πώς ν' αγοράσῃς άλλο :»

1) Κιντί ή προσευχή των Μουσουλμάνων, ή γενομένη δύο ώρας πρό της δύσεως του
ήλίου και ή ώρα τής ήμέρας, καθ' ήν αἰτη γίνεται.

Ἐχύθηκε μέσ' ἔς τὴ φωτιά καὶ βγάνει τ' ἄλογό του.
Ζῶσαν οἱ φλόγας τὰ παιδιὰ, ζῶσαν τὴ μαύρη μάννα·
κ' ἐκλαίγανε τὰ ἄμοιρα, κι' αὐτὴ τὰ παρηγόρα
κ' ἔχυνε δάκρυα καυτερά μήπως καὶ τὰ θροσίση.
Σίδερο βάνει ἔς τὴν καρδιά καὶ θλιθερά τοὺς λῆσι.
«Καῖτε, φυλλοκάρδια μου, γενῆτε ἄσπρη στήχτη
κ' ἐγὼ ἡ δόλια μάννα σας καμῖνι ἀναμμένο,
γιά νὰ μὲ βλέπη ἡ μάμμη σας νὰ χαίρεται ἡ καρδιά της».

Εἰς τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς θέσιν εὐρίσκεται καὶ ὁ Δῆμος τοῦ ἐλληνικοῦ δημοτικοῦ ἄσματος· πυρκαϊὰ καίει τὰ σπίτια του καὶ αὐτὸς μακρόθεν βλέπει τὴν συντελουμένην καταστροφὴν ἀδυνατῶν νὰ παράτχῃ βοήθειαν. Ἀλλὰ τὰ κατέχοντα αὐτὸν συναισθήματα εἶναι διάφορα ἀντικρυς ἐκείνων, ποὺ ἡ αὐτὴ συμφορὰ διεγείρει εἰς τὸν ἥρωα τοῦ βουλγαρικοῦ ἄσματος. Παρίσταται εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ἡ μάννα τοῦ Δήμου, ὡς ἡ τοῦ Τοδῶρ ἐν τῷ βουλγαρικῷ· ἀλλ' αὕτη ἀντὶ ἰδιοτελῶν συμβουλῶν προσπαθεῖ νὰ τὸν παραμυθήσῃ μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τοῦ χτίσῃ ὠραιότερα σπίτια, ὁ Δῆμος δ' ὅμως εἶναι ἀπαρηγόρητος, διότι δὲν θλίβει αὐτὸν ἡ φθορὰ τῶν κτημάτων, ἀλλὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἡ καταστροφή, τὴν ὁποῖαν θεωρεῖ ἀνεπανόρθωτον.

Μαράθηκαν τὰ δένδρα κι' οὐλοῦν τὰ κλαδιά,
μαράθηκε κι' ὁ Δῆμος ὅχ τὰ σπίτια καὶ τὰ παιδιά.
Βγαίνει ἔς τὰ πέντε ἀλώνια, ἀπὸ τὸν ὄρειον ποταμό,
βλέπει φουρτὴ καὶ καίει μέσ' ἔς τὴν φωτιά τοῦ.
καὶ κλαίει καὶ πένθει κι' ὁ δόλιος καὶ ὁ ἄμοιρος.
Κ' ἡ μάννα τοῦ τοῦ λῆσι, τὸν παρηγορεῖ.
«Σώπα, καϊμένη Δῆμο, μὴν παρηγορεῖσαι,
κ' ἐγὼ σοῦ φκισάνω σπίτια, πόρτες καὶ ἀλώνια.
— Δὲν κλαίω ὁ μαύρος τὰ σπίτια, μὴν τὰ κτήνη μου,
μόν κλαίω τὴ φαρμακιά μου, τὴ γυναῖκά μου».

Ὅταν ὁ σύζυγος νομίσῃ ὅτι ἡ γυνὴ τοῦ κατέστη ἄχρηστος, τὴν ἀπορρίπτει ὡς σκευὸς περιττόν. Καὶ πρέπει νὰ εἶναι πολὺ εὐχαριστημένη, ἂν ἀρκεσθῇ εἰς τὸ νὰ τὴν διώξῃ τῆς οἰκίας. Διότι ἔχει καὶ ἄλλους τρόπους ἀπαλλαγῆς πολλῶ χειρόνας. Οὕτως ἐν ἑτέρῳ δημοτικῷ ἄσματι λέγει ὁ ἀνὴρ πρὸς τὴν στείραν γυναῖκά του·

—«Γυναῖκα, νὰ σὲ σφάξω : Γυναῖκα νὰ σὲ διώξω ;»

Σκεφθεὶς ὅμως ὅτι φιλάνθρωπότερον εἶναι νὰ τὴν σφάξῃ

Ἐπὶ μακελλάρη πάει τὸ φίλο του Νικόλα,
καὶ ὁ Τοδῶρ τοῦ λῆσι· «Κουμπάρε μου Νικόλα,
ἔλα γιὰ νὰ μοῦ σφάξῃς μιὰ στρέφα ἀγελάδα.»
Καὶ τοῦ Τοδῶρ τοῦ λῆσι ὁ φίλος του Νικόλας.
«Τραῦα σὺ ἐμπρός, κουμπάρε, κ' ἐγὼ ἔρχομαι κατόπι.»
Κάθεται κι' ἀκονίζει τὴν κοφτερὴ μαχαίρα
καὶ ὕστερα πηγαίνει εἰς τοῦ Τοδῶρ τὸ σπίτι.
Μόν ὁ Τοδῶρ δὲν βγάνει τὴ στρέφα ἀγελάδα,

μόν' βγάνει τὴν Τοθώρκα, τὴν ἄκλερην γυναικίκα.
Τὴν σφάζει ὁ μακαλλάρης, τῆς νόθει τὸ κεφάλι κτλ.

(Dozon ἀρ. 88).

Ἄφ' οὗ δὲ τοιοῦτος ἀπεικονίζεται ὁ συζυγικὸς βίος τῶν Βουλγάρων, φαίνεται εὐεξήγητον διὰ τὴν ὁ Χαϊδοῦτε περαίνει συνήθως τὸν ληστρικὸν βίον του διὰ τοῦ γάμου. Ἄφ' οὗ δὲν θὰ φονεύτῃ πλέον ὁδοιπόρους ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, θεωρεῖ ἴσως ἀπαραίτητον νὰ ἔχῃ κῆποιον νὰ βασανίζῃ πρὸς διασκέδασιν ἐν τῇ οἰκῇ του. Ἐγκαταλείπων δὲ τὸ φονικὸν ἐπάγγελμα του, ἀποχαιρετίζει μετ' ἀγάπης τοὺς τόπους, ἐν οἷς διητῶτο, τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση.

Ὁ ἀποχαιρετισμὸς τοῦ Λίμπεν.

(Dozon ἀριθ. 24).

Ἀνέβη ὁ Λίμπεν 'ς τὰ βουνά, φηλά 'ς τὰ κορφοβούνια,
κι' ἀφήνει γαϊά 'ς τὰ κρύα νερά, κι' ἀφήνει γαϊά 'ς τὰ δάση.
«Ἐχαστε, γαϊά, κρύα νερά, καὶ σεις βουνά καὶ δάση,
δάση μου καταπράσινα, δάση μου κορυφωμένα!
Πόσας φορές 'ς τὸν ἥσυχιο σὰν ἐν τῷ ἡμέρι!
Εἶχα λαβέντες δικλαχτούς, καὶ ἀνὰ τὰ παλληκάρια.
Πολλὰς μαννάδες ἔκαμα, καὶ ἔκαμα μαῦρα δάκρυα,
ἔκαμα χήραις κι' ὀρφανὰ, καὶ ἐρήμαδες τὴ χώρα.
Γιὰ σὶν κῆπος ἔκλαψε, καὶ ἐμένα κηταρεῖται.
ἔχαστε γαϊά, φηλά βουνά, καὶ τὰ κρύα νερά,
κι' ἐγὼ θ' ἀφήσω τὴν κλεψιά, 'ς τὰ βουνά καὶ τοὺς κόλπους,
νὰ μὲ παντρέψῃ ἡ μάνα μου, καὶ νὰ μὲ καταφανώσῃ
μὲ τοῦ παπᾶ τοῦ Νικολάου τῇ ἑστέρῃ κόρη.
Τὸ δάσος, ὅπου στέκεται βουδὸ 'ς τοὺς αἰλούς κλέφτες,
'ς τὸ Λίμπεν ἔδωκε φωνή, 'ς τὸ Λίμπεν ἀποκρίθη·
«Ἀφέντη Λίμπεν, βόιδοδα τρανὰ καὶ ἑκουσμένα,
πολλὰς φορές 'ς τὸν ἥσυχιο μου ἔστησες τὸ λημέρι,
πολλὰς φορές ἐκπλώθηκας 'ς τὰ ὄρησρά μου χόρτα.
Τὸ φλάμπουρό σου στέλωνες φηλά 'ς τὰ κορφοβούνια,
κι' εἶχες λαβέντες δικλαχτούς, κι' ἀτὸς σου παλληκάρια.
Πολλὰς μαννάδες ἔκαμες νὰ χόσουν μαῦρα δάκρυα,
ἔκαμες χήραις κι' ὀρφανὰ, κι' ἐρήμαδες τὴ χώρα.
Γιὰ σὶν κῆπος ἔκλαψε κι' ἐμένα κηταρεῖται.
Ὡς τώρα εἶχες τοῦ βουνοῦ τὴν κορυφή γιὰ μάνα (1),
κι' εἶχες γι' ἀγάπην ἀκριθὴ τῇ δροσερῇ βρουσούλα,
καὶ τ' ἀγερνάει τοῦ βουνοῦ εἶχες γιὰ σόντροφό σου·
εἶχες τὸ χόρτο στρόμα σου καὶ σκέπασμα τὰ φύλλα
κι' ἔπινες κρύσταλλο νερό, τῇ δίψῃ σου νὰ κόβῃς
καὶ τὰ πουλάκια τοῦ βουνοῦ σου γλυκοκελεδοῦσαν.
Νὰ χαίρεσαι τῇ λαβεντιά μ' ὅλα τὰ παλληκάρια,
μαζί σου χαίρουνται βουνά, χαίρουνται καὶ τὰ δάση,
καὶ τῆς βρουσούλας τὸ νερό σιγανωτραγουδεῖται.—

1) Ἐν τῇ καιμένῃ Στάρα πλανήτῃ (θηλυκ.) = τὸ γηραιὸν ὄρος.

Μά τώρα μὰς ἀφήναις γαῖα, ἔς τὸ σπίτι νὰ γυρίσῃς
νὰ σὲ παντρέψῃ ἡ μάνα σου καὶ νὰ σὲ σταφανώσῃ
μὲ τοῦ παπὰ τοῦ Νικολάου τῇ ζηλεμένη κόρη».

Τὸ ἐν τῷ ᾄσματι τοῦτω κατισχυόν εὐγενὲς αἶσθημα τῆς ἀγάπης τῆς φύσεως ἐξασθενίζει εὐτυχῶς τὴν ἐντύπωσιν, ἣν παράγει ἡ αἰμοχαρὴς κομπορρημοσύνη τοῦ Χαϊδούτ.

Ἄλλ' ὁ γάμος δὲν εἶναι πάντοτε τὸ ἐπισημαστικόν τοῦ ληστρικοῦ βίου. Ἐνίοτε ὁ Χαϊδούτ, ἂν διέπραξε καὶ ἄλλα πλὴν τῶν συνήθων κακουργημάτων, ζητεῖ νὰ ἐξαγνίσῃ διὰ τῆς μετανοίας τὸν ἁμαρτωλὸν βίον του. Κτίζει γεφύρας, ἐκκλησίας, μοναστήρια ἢ γίνεται μοναχός, ὅπως φροντίσῃ περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς του. Οὕτω καὶ ὁ Στογιάν ἀφιερθεὶς εἰς πλοῦτη συνήθροισεν εἰς τὰς μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ γίνεται καὶ αὐτὸς καλόγηρος.

Ἡ κακὴ γλῶσσα.

(Dozon ἀριθ. 25).

Ἐφούντωσαν τὰ δένδρα, ἀνοῖξαν τὰ κλαδιά,
καὶ βούρκωσε τῆς μάνας, τῆς δὲν ἔβλεπε κακοδιά (1).

Δὲν κάνει σὰν ταῖς ἄλλαις ἡ μάνα τοῦ Στογιάν·
μὰ λέει ἔς τὸν υἱὸ τῆς κακοδοξίας.

«Τὸ καλοκαίρι τοῦτο δὲν γυμνάζω καὶ νὰ γὰρ.

Πραγματευτάδες (2) ἤλθον ἀπὸ τῆς ἀρχαίας
τῆς μάνας· ἐλπίσαν καὶ πάλιν νὰ σὲ

Κουμπάρα, ποῦ νὰ εἶναι, ποῦ βρεῖται τὸ Στογιάν,
ποῦ εἶναι τὸ παλληκαρι τὸ πρῶτον τοῦ κοινῆς

νὰ ρηθῇ καὶ αὐτὸς μαζί μας νὰ εἶναι καὶ κλεψιά,
νὰ πᾶμε εἰς τὰ Ρίλα, εἰς τὸ φρενὸν τοῦ

τῆς μάνας του ἀποκρίθῃ καὶ λέει ὁ Στογιάν·

«Μητέρα, δὲν σὲ φοβόμην δὲν σοῦ εἶναι ἀρκατὰ
ἐννιά ἀμάξια πλούτη καὶ ἄλλο μὲ φλωριά :

Γιὰ μάνα, δὲ βαρέθῃς νὰ κρύβῃς τὰ κορμιά
ἐκείνων ποῦ σκοτάνω σὰν ἔδω γιὰ κλεψιά :

νὰ πλένῃς ματωμένα σκουτιά δὲ βαρυστάδες :

Κ' ἡ μάνα του τοῦ λέει καὶ τὸν παρακαλεῖ·

«Γιὰ ἄκουσε κ' ἐμένα, λαδέντη μου Στογιάν !

Τὸ καλοκαίρι τοῦτο νὰ ἔδω γιὰ κλεψιά,

κ' ὅσοτερά ὄντας γυρίσῃς νὰ μὴ ξανάδω γιὰ πλιά».

Τῆς μάνας του ἀποκρίθῃ καὶ λέει ὁ Στογιάν

«Μάνα, γλυκαῖά μου μάνα, τί φρόνημα μιλεῖς !

1) Τινῶν ἐκ τῶν βουλγαρικῶν ᾄσμάτων εἰ δύο πρῶτοι στίχοι ὁμοιοκαταληκτοῦσιν. — Τὴν ἀνοῖξιν, ὅτε κατὰ τὸ ἐλληνικὸν ᾄσμα,

ἀνοίγει ὁ γάδος κ' ἡ ὄρεα καὶ σκιάζουν τὰ λημέρια,
βγαίνουν εἰς κλέψαις ἔς τὰ βουνά· διὰ τοῦτο ἡ προσέγγισις τῆς ἀνοίξεως θλίβει τὰς μητέρας αὐτῶν.

2) Τεργόμενοι, ἔμποροι, καὶ συνεκδοχικῶς ἔδειπάραι, διαβάται.

Βγάλε νάν τή φιλήσει τή γλώσσα τή χρυσή,
 ποῦ δίνει τέτοια γνώμη καί τέτοια συμβουλή».
 Βγάνει τή γλώσσα ἔξω ἡ μάνα του ἡ κουτή
 καί ὁ Στογιάν τήν κόβει μέ μιὰ δαχτυλιτιά
 Φορτώνει ἑννιά μουλάρια φορτώματα φλωριά,
 τὰ πάει 'ς τὸ "Άγιον Όρος, τὰ πάει 'ς τὸ Χιλενδάρ,
 κι' αὐτὸς καλογερεῖται, γ' ἀγάπη τήν ψυχή.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ